OULUN SYYTTÄJÄNVIRASTO 3.4.2017 Dnro 002/41/17

LaV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntönne 21.3.2017/ HE 269/2016 vp

Olette viitekohdassa mainitulla sähköpostiviestillä pyytäneet Oulun syyttäjänvirastolta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esitän sen johdosta viraston puolesta seuraavaa:

1. Yleistä hallituksen esityksestä

Hallituksen esitys perustuu tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan vuosia 2012-2015 koskevaan toimintaohjelmaan ja valtioneuvoston periaatepäätöksellä 28. päivän huhtikuuta 2016 hyväksyttyyn harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaan vuosille 2016-2020. Näiden perusteella ryhdytään nyt lainsäädäntötoimiin liiketoimintakiellon tehostamiseksi.

Muutosesitykset on hallituksen esityksessä hyvin perusteltu. Ehkä keskeisin uudistusehdotus on liiketoiminnan määritelmän ulottaminen myös ammattitoimintaan. Liiketoimintakielto on elinkeino-oikeudellinen turvaamistoimenpide, jonka tavoitteena on sopimattoman ja vahingollisen liiketoiminnan estäminen sekä liiketoimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitäminen. Tässä mielessä ammattitoiminnan jääminen liiketoimintakiellon soveltamisen ulkopuolelle on ollut ongelmallista. Hallituksen esitys on omiaan myös poistamaan nykylainsäädäntöön liittyviä yhdenvertaisuusongelmia eri liiketoimintamuotojen välillä.

2. Keskeisistä muutosesityksistä

Tarkastelen seuraavaksi joitakin esitykseen sisältyviä keskeisiä muutosesityksiä lähemmin erityisesti syyttäjäntoiminnan, rikosvastuun toteuttamisen ja rikostorjunnan näkökulmasta.

Käyntiosoite
Rata-aukio 2
90130 Oulu

Postiosoite
PL 225
90101 Oulu

Faksi
029 562 9001

Puhelin
029 562 9015

Sähköposti
oulu.sy@oikeus.fi

a. *Liiketoimintakiellon laajentaminen yksityisen elinkeinonharjoittajan ammattitoimintaan (Laki liiketoimintakiellosta 1 § 2 momentti)*

Liiketoimintakiellon henkilöpiiriä ehdotetaan laajennettavaksi ammatinharjoittajiin säätämällä liiketoimintakiellosta annettuun lakiin uusi 1 §:n 2 momentti, joka sisältää liiketoiminnan määritelmän. Sen mukaan liiketoiminnalla tarkoitettaisiin kirjanpitolaissa tarkoitettua liike- ja ammattitoimintaa. Ehdotettu muutos on perusteltu ja yhdenvertaisuuden kannalta myös tarpeellinen. Muutoksen toteuttamistapa on selkeä ja yksiselitteinen.

Voimassa olevan lain mukainen soveltamisalan rajaus on jättänyt perusteettomasti ammattitoiminnassa tehdyt laiminlyönnit ja rikokset liiketoimintakieltomahdollisuuden ulkopuolelle, vaikka niihin liittyy monesti samanlainen taloudellisen hyödyn tavoittelu kuin liiketoiminnassa tehtyihin rikoksiinkin. Ehdotettu uudistus on tervetullut myös lain soveltamisen kannalta. Tuomioistuimissa käsitellään jatkuvasti talousrikoksia, joissa kysymys siitä, onko vastaaja liikkeen- vai ammatinharjoittaja, nousee esille. Tosin hallituksen esityksessäkin mainittu tuore kirjanpitolain muutos on jossain määrin selventänyt asiaa, koska enää kirjanpitotapa (yksinkertainen vai kaksinkertainen) ei käytännössä ratkaise mainittua rajanvetoa.

b. *Liiketoimintakiellon sisältöä koskevat tarkemmat määräykset (Laki liiketoimintakiellosta 4 § 3 momentti)*

Esityksessä sivulla 8 mainituista syistä on tarpeen, että suhteellisen tiukasti määritellyissä erityistilanteissa tuomioistuimella olisi oikeus kohtuullistaa liiketoimintakiellosta vastaajalle aiheutuvia, toimeentuloon liittyviä vaikeuksia. Hänelle voitaisiin sallia myös tietynlaajuisen elinkeinotoiminnan harjoittaminen liiketoimintakiellosta huolimatta. Muutoksen vaikutukset liittyvät tältä osin erityisesti pienimuotoisen ammattitoiminnan harjoittamiseen.

c. *Liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksistä sekä valvontaviranomaisen ja pesänhoitajan oikeudesta pyytää liiketoimintakiellon edellytysten tutkintaa (Laki liiketoimintakiellosta 3 § 1 momentin 1 kohta ja 19a § 2 momentti)*

Myös jatkossa valtaosa liiketoimintakielloista tullaan määräämään lain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla, joka koskee rikollista menettelyä ja johon ei ehdoteta muutoksia. 3 §:n 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että liiketoimintakielto voidaan määrätä lakisääteisten velvoitteiden laiminlyönnistä vain siinä tapauksessa, että laiminlyönti on johtunut muusta syystä kuin maksukyvyttömyydestä. Samalla valvontaviranomaisille ja pesänhoitajalle annettaisiin oikeus pyytää liiketoimintakiellon edellytysten tutkimista 3 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla (19a § 2 momentti).

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ehdotettu rajaus (maksukyvyttömyys) liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksiin on perusteltua.

Esityksessä ennustetaan, että valvontaviranomaisen ja pesänhoitajan oikeuksien laajentaminen lisäisi 3 §:n 1 momentin 1 kohdan soveltamista. Nähtäväksi jää yleistyykö mainitun 1 kohdan soveltaminen. Liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta joudutaan joka tapauksessa maksukyvyttömyyskriteerin olemassa olon selvittämiseksi suorittamaan siinä laajuudessa kuin aikoinaan verorikkomusjutuissa. Sama koskee liiketoimintakiellon tutkimista tuomioistuimessa. Uudistuksen vaikutuksia esitutkintaviranomaisen, syyttäjän ja tuomioistuimen resursseihin tältä osin ei ole erikseen arvioitu.

d. *Liiketoimintakieltoasian tutkinnasta muutoin (Laki liiketoimintakiellosta 19a § 1 momentti)*

Esitutkinnan yhteydessä tapahtuvaa liiketoimintakieltoasian tutkintaa koskevaa 19a §:n 1 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen sanamuodossa otettaisiin huomioon myös 3 §:n 3 momentissa tarkoitetut liiketoiminnassa tehdyt rikokset. Lisäksi sanamuotoa täsmennettäisiin siten, että jos henkilöä epäillään liiketoimintakiellon rikkomisesta, esitutkinnan yhteydessä olisi tutkittava, onko liiketoimintakiellon pidentämiseen edellytyksiä. Vaikka muutokset ovat luonteeltaan lähinnä informatiivisia, ne ovat kannatettavia, koska tutkinta näissä asioissa ei ole muodostunut nykylainsäädännöllä automaatioksi.

e. *Tietojenvaihdon ja tiedonkulun parantamisesta (Laki liiketoimintakiellosta 19 a § 3 momentti, 21 §)*

Tietojenvaihdon ja tiedonkulun tehostamiseksi on tarpeellista, että valvontaviranomaiselle ja pesänhoitajalle asetetaan velvollisuus toimittaa esitutkintaviranomaiselle asian tutkimiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Tietojen ja asiakirjojen toimittamista ei tulisi jättää sen varaan, huomaako esitutkintaviranomainen niitä pyytää.

Ehdotus, joka laajentaa tiedonsaantioikeutta liiketoimintakieltorekisteristä, on perusteltu. Mitä erityisesti syyttäjän tiedonsaantioikeuteen tulee, on vaikea ymmärtää, miksi sitä nykyisellään rajoitetaan poliisia enemmän. Syyttäjällä on kuitenkin kokonaisvastuu rikosvastuun toteuttamisesta ja syyttäjä on rikosprosessin ainoa toimija, jonka tulee tai ainakin tulisi olla mukana prosessissa esitutkinnasta lainvoimaiseen tuomioon asti.

Johtava kihlakunnansyyttäjä Ilpo Virtanen

Käyntiosoite
Rata-aukio 2
90130 Oulu

Postiosoite
PL 225
90101 Oulu

Faksi
029 562 9001

Puhelin
029 562 9015

Sähköposti
oulu.sy@oikeus.fi